

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД КУЛЬТУРИ
«Донецька обласна бібліотека для дітей»

Співець степової Еллади

(до 105-річчя від дня народження
Леонтія Кир'якова)

Інформаційно-бібліографічне есе

2024

УДК 821(477.62=14).09
С72

Співець степової Еллади: до 105-річчя Леонтія Кир'якова [Текст] :
С72 інформ.-бібліогр. есе / Комун. закл. культури «Донецька обласна
бібліотека для дітей» (Україна) ; уклад. Н. В. Корабльова. – [Б. м.], 2024.
– 20 с. : фот.

У 2024 році відзначається 105 років від дня народження грецького (румейського) поета, перекладача, лауреата літературної премії ім. М. Рильського Леонтія Несторовича Кир'якова.

В інформаційно-бібліографічному есе «Співець степової Еллади» подано матеріал про життя та творчість поета.

Видання адресоване учням шкіл, вчителям, бібліотечним працівникам, всім, хто цікавиться історією та літературою рідного краю.

Висловлюємо подяку голові Ліги грецьких митців «Галатея» Галині Чумак, мовному активісту Олександрю Рибалці та фотографу Борису Дембицькому за надані матеріали, які були використані при підготовці видання.

Електронну версію інформаційно-бібліографічного есе розміщено на сайті Комунального закладу культури «Донецька обласна бібліотека для дітей» <https://bibliokids-mrpl.com.ua/uk/>

УДК 821(477.62=14).09

Л. Кир'якова шанобливо називають патріархом греків Приазов'я, і це не тільки повага до віку. Це визнання його таланту, його багаторічної плідної праці зі створення, відродження, збереження культури свого народу.

Лев Яруцький, краєзнавець

Селище Сартана поблизу м. Маріуполь, розташоване серед мальовничих степових краєвидів на берегах річки Кальміус, в кінці XVIII століття стало другою батьківщиною для греків-християн, яких було переселено російським урядом до Надазов'я з Кримського півострова.

8 травня 1919 року у селянській родині нащадків переселенців з Криму Нестора Костянтиновича та Олени Дмитрівни Кир'якових розпочався земний шлях талановитого грецького (румейського) поета, перекладача, людини, яка стояла біля витоків відродження грецького національного руху, Леонтія Несторовича Кир'якова.

Дитячі та юнацькі роки майбутнього поета пройшли в атмосфері родинного затишку, серед розповідей батьків про історію появи греків на теренах Донеччини. Вдома панувала повага до знань, читання, книг; в родині знали і любили грецькі та українські пісні, казки, балади, твори народного румейського поета Леонтія Хонагбея, а також українського поета Тараса Шевченка тощо.

Дідусь малого Леонтія товаришував з відомим дослідником, педагогом та засновником перших навчальних закладів Маріуполя Феоктистом Хартахаем, який часто гостював у нього, записував народні пісні. Як згодом згадував Леонтій Несторович: «Дідусь знав багато грецьких пісень, казок, легенд, міфів, які вивчив від свого батька, що народився 1810 року. Коли в черговий раз Феоктист Хартахай приїхав у Сартану [1880 року], то привіз дідусеві «Кобзаря», саме того, в який власною рукою Тарас Григорович вписав рядки, які не допустила цензура.

Костянтин Іванович був грамотною людиною, він закінчив церковно-приходську школу, міг читати російською, українською та грецькою мовами...».

Довгими зимовими вечорами біля теплої грубки дідусь розповідав онуку про Т. Шевченка і Ф. Хартахая, а потім разом з бабусею Маргаритою співали українські, грецькі, російські пісні або розповідали старовинні легенди, міфи, казки.

А «Кобзар» Кир'якови передавали від роду до роду, як святиню. Тож не дивно, що Шевченкова поезія стала супутницею і справжнім натхненням Л. Кир'якова в його літературному житті. Ще 12-річним хлопцем Леонтій, навчаючись у школі-семирічці рідного села, переклав румейською мовою вступ до балади Тараса Григоровича «Причинна» – «Реве та стогне Дніпр широкий».

Після закінчення в 1935 р. школи-семирічки Л. Кир'яков вступив до

грецького відділення Маріупольського педагогічного технікуму (1935–1938 рр.), одночасно працюючи на посаді учня-літпрацівника в газеті «Колехтивістис» («Κολεχτιβιστής»).

Ці роки стали початком творчої біографії Леонтія Несторовича в літоб'єднанні, яке очолював основоположник літератури греків Донеччини Георгій Костоправ.

Георгій Антонович звернув увагу на талановитого молодого сартанського поета, і з того часу на сторінках газети «Колехтивістис» регулярно друкувалися вірші Л. Кир'якова («Верб», «В літню ніч» тощо, 1936–1937 рр.).

Однак, період національного піднесення був нетривалим. І вже 1937 року почався один з найстрашніших етапів життя українських греків, який вже декілька десятиліть, вслід за англійським істориком Робертом Конквестом, вчені називають «Великим терором».

Репресії 1937–1938 років під час так званої «грецької операції НКВС» нанесли нищівний удар по культурі, освіті, мистецтву греків Надазов'я, повністю перекреслили досягнення на шляху національного будівництва: була знищена майже вся інтелігенція, закриті видавництва, грецький театр і педтехнікум у Маріуполі, фольклорний ансамбль пісні й танцю «Сартанські самоцвіти», припинилося викладання грецької мови в школах Донеччини та видання грецької преси...

Л. Кир'яков дивом уник репресій. Після закриття у грудні 1937 року газети «Колехтивістис», не маючи змоги викладати грецьку мову в навчальних закладах, він деякий час працював у колгоспі «Червоний партизан» (сел. Сартана), пізніше, в 1938–1941 рр. – на трубопрокатному заводі ім. Куйбишева (згодом – трубопрокатний цех ПрАТ ММК ім. Ілліча).

В ці непрості роки доля подарувала Леонтію Несторовичу зустріч з жінкою, яка стала коханням усього його життя – Уляною Іванівною Петренко (Кир'яковою):

*«Як завітала в Сартану –
Ти мови нашої не знала,
Мене ти щиро покохала,
Ми стріли вдвох тоді весну.
Тепер воді не розвести
Два серця – грека й українки...».*

Проте мирне життя родини Кир'якових, як і багатьох сартанців, перекреслило вторгнення військ нацистської Німеччини. У жовтні 1941 р. селище було окуповане, його мешканцям довелося виживати хто як міг... Увесь цей час Леонтій Несторович працював у місцевому колгоспі «Червоний партизан» рядовим колгоспником. В 1942 році у подружжя народилася донька Лариса.

У вересні 1943 року, після звільнення Донеччини від німецьких окупантів, Л. Кир'яков був мобілізований до лав Червоної Армії. Другу світову війну він пройшов у якості командира кулеметного розрахунку,

командира взводу, брав участь у визволенні багатьох населених пунктів України (зокрема, м. Мелітополь), Румунії, Югославії, Угорщини, Австрії. Був поранений, мав бойові урядові нагороди.

Після демобілізації в червні 1946 року поет повернувся в рідну Сартану, знов працював на Маріупольському трубопрокатному заводі ім. Куйбишева старшим контролером відділу технічного контролю (1946–1954 рр.). В родині Кир'якових народилися сини Анатолій (1947 р. н.) та Володимир (1949 р. н.). І весь цей час Л. Кир'яков продовжував писати вірші.

У 1954–1955 рр. Леонтій Несторович навчався в училищі механізації сільського господарства сел. Сартана (нині Маріупольський професійний аграрний ліцей), деякий час працював помічником бригадира тракторної бригади в Лозівській МТС Павлодарської області. З 1958 р. і до виходу на пенсію в 1984 р. Л. Кир'яков працював контролером відділу технічного контролю в трубопрокатному цеху Маріупольського металургійного комбінату ім. Ілліча.

На початку 1960-х років, у період «хрущовської відлиги», почалось відродження румейської літератури греків Приазов'я. Леонтій Кир'яков та його старший колега Антон Шапурма, продовжуючи справу свого вчителя і наставника Г. Костоправа, пишуть румейською мовою вірші, літературознавчі статті, роблять переклади українських і російських класиків.

Л. Кир'якову та А. Шапурмі доводилося поширювати власні твори та переклади у вигляді рукописних збірників, отже й тираж їхній був зовсім невеличкий. За 20 років спільної роботи (1964–1986 рр.) вони випустили 12 таких самвидавських збірок (перекладів «Слова о полку Ігоревім», творів Т. Шевченка, Лесі Українки, І. Франка тощо), які стали унікальним явищем і зберігаються в музеях Києва, Канева, Маріуполя, Сартани.

На кінець 1950-х років припадає знайомство Леонтія Кир'якова та Антона Шапурми з відомим елліністом, професором Київського університету ім. Т. Шевченка Андрієм Білецьким та його дружиною Тетяною Чернишовою, які брали участь в етнографічних експедиціях до грецьких селищ Донеччини (зокрема, і Сартани), проводили дослідження румейських діалектів. Ця дружба поетів і науковців була досить тривалою.

В 1960-ті роки знову стала нагальною проблема румейської писемності, і саме А. Білецький запропонував поетам використовувати кирилицю для написання своїх творів, а звуки δ та θ передавати літерами δ и θ . Розробка кримсько-румейського фонологічного алфавіту на основі російської та української графіки сприяла активізації творчої діяльності грецьких літераторів.

У 1964 році, до 150-річчя від дня народження Т. Шевченка, Леонтій Кир'яков разом з А. Шапурмою переклав 14 творів Тараса Григоровича

грецькою (румейською) мовою, оформили їх чорно-білими ілюстраціями маріупольського художника Леля Кузьмінкова і подарували свій рукопис Національному музею Тараса Шевченка в Києві. Ще один примірник «Кобзаря» знаходився у фонді Маріупольського краєзнавчого музею (на жаль, його доля після знищення музею, під час облоги міста, збройними силами РФ навесні 2022 року невідома).

На титульній сторінці книги (форматом 29 на 20 сантиметрів і обсягом 80 сторінок) написано: «Тарас Шевченко. «Кобзар». Вибрані твори, рукописне видання грецькою мовою (маріупольський діалект). Жданов, 1964 рік». У вступному слові «Замість передмови» Л. Кир'яков та А. Шапурма відзначили: «В повноводну ріку безсмертної шевченківської поезії хай увіллється й струмок наших перекладів».

Рукописне видання «Кобзаря» отримало високу оцінку поета-академіка М. Рильського, професора А. Білецького та інших вчених; численні відгуки про нього з'явилися в обласній та республіканській пресі.

В 1966 р. літературною критикою було схвально відзначено вихід рукописної збірки «Мала антологія української літератури» (упорядником її був Л. Кир'яков). Наступного, 1967 року за найактивнішої участі Леонтія Несторовича з'явилася збірка «50 жовтнів в поезії греків Донбасу». У 1971 році, в трьох примірниках вийшов гарний рукописний збірник вибраних творів Лесі Українки в перекладах п'яти румейських поетів (зокрема, Л. Кир'якова), в барвистому художньому оформленні сартанського художника К. Гадзало. Рукописні збірки дарувалися музеям, з'їздам письменників і в такий спосіб грецька поезія стверджувала своє існування.

Роботу над виданням рукописних збірок Леонтій Несторович успішно поєднував з навчанням у маріупольській філії Донецького обласного університету робітничих й сільських кореспондентів, яке завершив у 1971 році.

Важливу роль у популяризації літератури греків Надазов'я на початку 1970-х рр. відіграли регулярні зустрічі грецьких літераторів у приазовському селищі Ялта: тут, на дачі «Азофико агларь» відомого українського поета, члена Спілки письменників України Дмитра Лазаревича Демерджи, влітку

на засідання збирались Леонтій Кир'яков, Антон Шапурма, Павло Саравас, Сава Коссе, Дмитро Папуш, Григорій Меотіс-Данченко, Василь Бахтарі, Федір Шебаніц тощо. Приїздили грецькі письменники і з інших регіонів України.

На цих зустрічах літератори читали свої нові твори, обговорювали питання створення секції грецьких письменників при літклубі «Азов'є», що діяв при газеті «Приазовський робочий» в м. Жданові (зараз – Маріуполь), видання авторських і колективних збірників (зокрема, і грецькою мовою) тощо.

*На дачі «Азофіко агларь» (Азовська чайка)
стоять Григорій Меотіс-Данченко, Едуард Хаджинов, Савва Коссе
сидять Леонтій Кир'яков, Дмитро Демерджі, Іван Папазов, Антон Шапурма,
Ялта, 1973 р.*

На сторінках періодичних видань твори грецьких літераторів з'являлися регулярно, але у вигляді перекладів російською чи українською мовою. Тому поява в 1973 р. двомовного збірника творів грецьких поетів (румейською та українською мовами) «Ленін живе» стала знаковою подією в літературному житті країни. Завдяки значним зусиллям і особистому клопотанню професора А. Білецького (збірка побачила світ у видавництві КДУ ім. Т. Шевченка) у греків Надазов'я з'явилась можливість читати твори своїх земляків в оригіналі (деякі вірші, незважаючи на назву збірки, актуальні й досі). До того ж, у збірці була наявна «Орфографія» з правилами правопису і читання румейського тексту, записаного російською абеткою.

За свідченням Л. Кир'якова, без підтримки професора А. О. Білецького, його великого авторитету в науковому світі та у видавництвах, не стали б відомими поети Надазов'я, і, можливо, вся румейська література.

А. О. Білецький і Т. М. Чернишова високо цінували талант румейських поетів, їхні зусилля зберегти рідну мову, допомагали їм, рецензували їхні книжки, писали схвальні вступні статті. Своєю відданістю грецькому народові вчені надихали поетів і дарували їм надію на краще майбутнє.

Перша книга віршів Л. Кир'якова українською мовою (в перекладах відомих поетів Д. Демерджі, В. Мисика, І. Савича) «Завжди в дорозі» вийшла

в 1976 році у видавництві «Донбас» і була схвально зустрінута читачами та критиками.

В 1978 році Леонтій Нестерович стає членом Спілки письменників України, згодом – членом Правління Спілки письменників України.

Літературна діяльність Л. Кир'якова в 1980–1990-х рр. була надзвичайно плідною: в різних видавництвах у перекладах українською та російською мовами вийшли його книги «Травнева пісня» (1979), «Память» (1981), «Слава тебя найдет» (1985), «Конь мой златокрылый» (1989), румейською мовою – «Амфора» (1988), «Арион» (1993), «За три моря» (1993), двотомник вибраних творів «Калусін» (1995–1997).

Вірші поета друкувалися у всіх колективних збірниках грецьких поетів: «Ленін живе» (1973), «Від берегів Азова» (1979), «Пирнешу астру» (1988, 1989, 1991, 1993, 2002), «Чабрец» (1992), «Козмуку пигадь» (1994, 2002), «Моя Эллада – Украина» (1998), «Кардъако лого. Ана дылин лафы. Слово рідне» (2005).

Варто зазначити, що Леонтій Кир'яков був делегатом ІХ і Х з'їздів Спілки письменників України (1986, 1991).

Тематика поезії Л. Кир'якова не має космічних масштабів і глобальних тем: він писав про близьке, особисто пережите, а саме: про невмируще кохання, любов сина до батьків, про своєрідну красу свого степового краю, про людей, відданих дорогій землі...

*«...Я у думках завжди з тобою,
Моє Азов'я – рідний край!»*

Поет приділяв увагу рідній румейській мові: наступні рядки одного з віршів давно стали класикою і знайомі багатьом румеям різного віку:

<i>«Вай, си глоса му румеку, Зиси панда нас тун пату. Го зеста пулэмза, тэка, 'Х т' ала си ми иси кату».</i>	<i>«Ой, ти мово моя румейська, Живи завжди на землі. Я завзято боровся, аби лише Посеред інших ти не була нижче».</i>
--	---

Значне місце у творчості Леонтія Нестеровича займає тематика Другої світової війни: поет, сповнений почуттям обов'язку перед своїми односельцями, тими, хто поліг у важких боях під Мелітополем, на сумновідомій річці Молочній, хто не дійшов фронтovими дорогами до Перемоги... («Розмова з сином солдата», «Мелітопольська балада», «Вечно молодые», «Погибшим друзьям», «У високого кургана» тощо).

*«Ті дні мені приходять в сні,
Немов стинились в леті...»*

Також Л. Кир'яков був чудовим знавцем усної народної творчості греків Надазов'я. У своїй поетичній практиці він широко використовував фольклорні образи. Серед його творів були й балади за народними грецькими

мотивами («Три брати», «Голос с гор», «Беда Кустандына», «На поле ратном», «Возвращение», «Манулис и Янычар» тощо), й гуморески, які незлобиво висміюють людські пороки. Чимало віршів поета покладені на музику маріупольським композитором Василієм Алітою і стали піснями.

А. О. Білецький писав у листі поетові: «Ми високо шануємо Ваш поетичний талант і вважаємо, що Ви не тільки здатні поетично опрацювати пісні та легенди рідного краю, а й перекладати будь-який великий твір світової літератури».

Дійсно, багато часу Леонтій Несторович приділяв перекладам з української, російської та давньоруської мов. В 1987 році у видавництві «Дніпро» виходить виконаний ним румейський переклад «Слова про Ігорів похід» (українською мовою твір переклав М. Рильський). Символічно, що професор А. Білецький у зверненні до постійної комісії перекладу «Слова о полку Ігореве» зазначав про поетичний переклад, здійснений Л. Кир'яковим: «...під пером талановитого автора літературна румейська мова стала цілком придатною для популяризації серед греків України таких шедеврів світової літератури, як «Слово о полку Ігореве».

В 1993 році з друку вийшов «Кобзар» Т. Шевченка – перше в Україні окреме видання творів Тараса Григоровича мовами греків Надазов'я (румейською та урумською). 26 перекладів творів українського генія для цього видання здійснив Л. Кир'яков.

*Переклад румейською мовою
надазовських греків*

ВИСИЯТ

Ан пугану, парохосит
Пас т уба оис мена,
С миданльдыку т Украина,
Сту аганимену.
Ап ати ту чол на феныт,
Ту Днипро чалярку,
На виглызу, на акугу
Ту дауит хулчарку.
Н та тья рекс ах т Украина
Ема душманытку
Сту яло чах... го атогы,
Та чоля намльдыка —
Фину ола-па, пету го,
С тун тьзо паэну
Прощину-тун... ос атогы,
Тен тьэос ста мена.
Парохосет-ме, скутьеты
Ки та пхавя хасит,
Ки н ту ема душманытку
Ту ратлх нефтасит.
Ки аот, си тайфа тюнорю.
Ол н та нышкны соя,
Ми амонат на ме анкпексит
Н та кала та лоя.

Леонтій Кир'яков

ЗАПОВІТ

Як умру, то поховайте
Мене на могилі
Серед степу широкого
На Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.
Як понесе з України
У синє море
Кров ворожу... отойді я
І лани і гори —
Все покину, і полину
До самого Бога
Молитися... а до того
Я не знаю Бога.
Поховайте та вставайте
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.
І мене в сем'ї великій,
В сем'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.

Тарас Шевченко

*Переклад урумською мовою
надазовських греків*

СОНТИ ЛАФ

Мен ьльсем, мены гьмерсыз,
Мезара хойарсыз,
Чьолун орта бир йьрнэ-дэ
Вкраиндэ агларсы.
Беретет мешерелеры,
Днеприн кьпурлеры
Мен гьрурдун, мен штырдым,
Насын бунгурлердыр.
Тетьрсе-дэ Украиндан
Сийа дэнызе-дэ
Душман ханы... Сора мендэ
Джапнан изаннары—
Мен брахырым, дэ учарым
Аллага гькэ мен
Хачетмейе... бу олмаздан
Аллагы бильмем мен.
Нас гьмерсыз, аман халхныз,
Путлары партаңыз,
Душманнарын йаман ханнан
Волья тамнаыз.
Дэ мены йены достларнан,
Балабан тайфанап
Унутманыз анмайа сиз
Ийи йуваш лафнан.

Валерій Кіур

Наступного, 1994 року, побачила світ праця «Паныч, нду иксириты сис...» («Якби ви знали, паничі...»), де знову були представлені вірші й поеми Т. Г. Шевченка в перекладах Л. Кир'якова.

Робота талановитого поета й перекладача не залишилася непоміченою: у 1995 році за переклади грецькою (румейською) мовою «Слова о полку Ігоревім» та творів Т. Г. Шевченка Леонтій Несторович отримав літературну премію імені

Максима Рильського.

Багато енергії та праці Л. Кир'яков вкладав у видання не тільки власних творів, а й у створення колективних збірників: у 1988, 1989, 1991 і 1993 роках у видавництві «Донбас» вийшли 4 збірки літературно-мистецького альманаху «Пирнэшу астру» («Ранкова зірка»), в яких були опубліковані твори усної народної творчості греків Надазов'я і кращі твори грецьких літераторів України (представників покоління Г. Костоправа, оригінальна творчість Василя Бахтаріса, Доната Патрічі, Дмитра Пенеза, Федора Шебанця, Дмитра Папуша, Григорія Меотіса, Сергія Бикова, Анатолія Нейфельда, Миколи Хороша, Георгія Левченка, Наталі Харакоз та інших, а також румейські переклади).

Леонтій Нестерович за порадою Г. Костоправа все життя збирав народні пісні, балади, легенди, казки. Тож багатий літературний доробок поета включає в себе (окрім наведених вище) такі видання грецького фольклору: «Народні пісні греків Приазов'я» (румейською та українською мовами, 1994), «Малятам-дошколятам» (грецькі народні та сучасні співанки, загадки, лічилки, казочки, 1996). Л. Кир'яков також був співукладачем збірок «Тисяча жемчужин» (1993), «Казки греків Приазов'я» (1993, 2007).

Антон Шапурма, Маргарита Араджионі та Леонтій Кир'яков на святі «Мега юрти» в Сартані, вересень 1987 р. (фото з архіву М. А. Араджионі).

Крім літературної діяльності Л. Кир'яков приділяв багато свого часу відродженню грецького національного руху. З 1988 р. він просував ідеї відродження грецької духовності: перша радіопередача грецькою мовою з його участю відбулася в Маріуполі у 1989 році, в грудні того ж року він взяв участь в установчому з'їзді Республіканського товариства греків України. Також поет відомий як автор гімну грецьких товариств України (1997).

В 1992–1996-х роках Леонтій Нестерович працював науковим співробітником етнографічного музею сел. Сартана, беручи найактивнішу участь в питаннях створення нових експозицій.

В 1993 році у співавторстві з В. Кіором та Г. Морозом Л. Кир'яков видав «Українсько-грецький розмовник», а в 1999 – «Русско-румейский-новогреческий словарь».

11 серпня 2008 року в рідній Сартані скінчився земний шлях Кир'якова Леонтія Несторовича – людини, яка, безсумнівно, зробила значний внесок у становлення і розвиток мови, культури, літератури і народної творчості самобутнього грецького народу на теренах Донеччини, такої дорогої для нього степової Еллади...

Селищна громада в 1990 р. присвоїла поету звання «Почесний громадянин смт Сартана», а в 2010 році назвала парк в малій батьківщині на честь Леонтія Кир'якова.

В Музеї історії та етнографії греків Приазов'я рідного селища Леонтія Несторовича було оформлено експозицію, яка яскраво висвітлювала творчий шлях талановитого поета й перекладача (сучасний стан невідомий).

З нагоди 100-річчя від дня народження поета 7 травня 2019 року на вході у сартанський парк було урочисто відкрито меморіальну дошку на честь одного з корифеїв румейської поезії в Україні – Леонтія Несторовича Кир'якова.

Юні друзі! До вашої уваги список творів, літератури про життя і творчість відомого земляка.

Книги та статті Л. Н. Кир'якова

1976

Кир'яков, Леонтий Нестерович. Завжди в дорозі [Текст] : поезії, авториз. переклад з грец. / Л. Н. Кир'яков ; передм. Г. Кривди ; іл. З. Терещенко. – Донецьк : Донбас, 1976. – 32 с. – (Перша книга поета).

1979

Кир'яков, Леонтий Нестерович. Травнева пісня [Текст] : поезії, авториз. переклад з грец. / Л. Н. Кир'яков. – Київ : Молодь, 1979. – 64 с.

Леонтий Кир'яков [Текст] // Від берегів Азову : твори грец. поетів України / Упоряд. Д. Демерджі ; худож. О. Івахненко. – Київ, 1979. – С. 89–128.

1981

Кир'яков, Леонтий Нестерович. Память [Текст] : стихи / Л. Н. Кир'яков ; авториз. пер. с греч. Г. Щурова и др. – Донецк : Донбас, 1981. – 51 с.

1985

Кир'яков, Леонтий Нестерович. Слава тебя найдет [Текст] : поэма, стихи ; авториз. пер. с греч. / Л. Н. Кир'яков ; худож. Е. Сердюченко. – Донецк : Донбас, 1985. – 65 с.

1986

Кир'яков, Леонтий. Певец родного края: Антону Амвросиевичу Шапурме – 75 лет [Текст] / Л. Кир'яков // Приазовский рабочий. – 1986. – 29 янв.

Кир'яков, Леонтий. Понятен дружбы нам язык [Текст] : [о выходе кн. А. Шапурмы «Родное мое Приазовье»] / Л. Кир'яков // Приазовский рабочий. – 1986. – 12 авг.

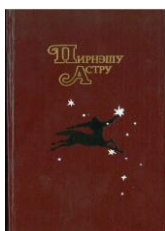
1987

Слово про Ігорів похід = Лого пас Игор ту стратью [Текст] / укр. пер. М. Рильського, грец. (румейс.) пер. Л. Кир'якова ; іл. В. Лопати ; ред. і передм. А. Білецького ; рец. румейс. пер. А. Шапурма. – Київ : Дніпро, 1987. – 124 с. : іл.

1988

Кирьяков, Леонтий Нестерович. Амфора [Текст] : стихотворения [на греч. яз.] / Л. Н. Кирьяков ; предисл. А. Билецкого ; ил. О. Левчишиной. – Киев : Рад. письменник, 1988. – 180 с. : ил. : портр.

Пирнэшу астру [Текст] : вірші, поеми, оповідання [румейс. та урум. мовами] / Упоряд. Л. Н. Кир'яков. – Донецьк : Донбас, 1988. – 135 с.

1989

Кирьяков, Леонтий Нестерович. Конь мой златокрылый [Текст] : поэма, баллады, стихи / Л. Н. Кирьяков. – Донецк : Донбас, 1989. – 94 с.

Пирнэшу астру [Текст] : вірші, поеми, оповідання, гуморески, прислів'я [румейс. та урум. мовами] / Упоряд. Л. Н. Кир'яков. – Донецьк : Донбас, 1989. – 263 с.

1991

Пирнэшу астру = Сабати йылдыз [Текст] : вірші, поеми, оповідання, переклади, фольклор, гуморески, п'єса [румейс. та урум. мовами] / Упоряд. Л. Н. Кир'яков. – Донецьк : Донбас, 1991. – 279 с.

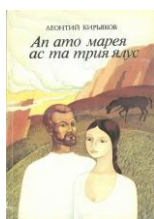
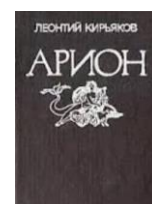

1992

Леонтий Кирьяков [Текст] // Чабрец: сб. произведений греч. поэтов Приазовья / Ред.-сост. В. С. Борота, А. И. Кравченко ; предисл. Д. К. Патричи. – Донецк, 1992. – С. 111–164.

1993

Кирьяков, Леонтий Нестерович. Арион [Текст] : вірші, поеми, балади [румейс. мовою] / Л. Н. Кирьяков ; худож. В. Ф. Вишняк. – Київ : Дніпро, 1993. – 223 с.

Кир'яков, Леонтий Нестерович. Ап ато марея ас та трия ялус = За три моря [Текст] : повість, п'єси, поезії [румейс. мовою] / Л. Н. Кир'яков. – Донецьк: Донбас, 1993. – 182 с.

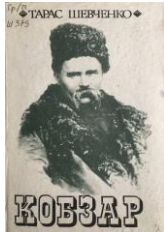
Казки греків Приазов'я [Текст] [румейськ. та укр. мовами] / упоряд. Л. Н. Кир'яков ; пер. А. В. Андрєєва. – Донецьк : Донбас, 1993. – 119 с.

Пирнэшу астру = Сабати йылдыз [Текст] : вірші, поеми, оповідання, переклади, гуморески, літ. хроніка [рос., румейс. та урум. мовами] / Упоряд. Л. Н. Кир'яков. – Донецьк : Донбас, 1993. – 184 с.

Эна шилядъа маргаритариа = Тысяча жемчужин [Текст] : афоризми, прислів'я, приказки приазов. греків / Упоряд. Л. Н. Кир'яков ; пер. Д. К Патрича. – Донецьк : Донбас, 1993. – 143 с.

Шевченко, Тарас Григорович. Кобзар [Текст] : вибр. твори в пер. мовами греків України / Т. Г. Шевченко ; упоряд. Л. Н. Кир'яков ; за ред. А. Чердаклі. – Київ : Укр. письменник, 1993. – 247 с.

1994

Козмуку пигадь = Народне джерело [Текст] : пісні греків Приазов'я [румейс. та урум. мовами] / Упоряд. Л. Н. Кир'яков. – Донецьк : Донбас, 1994. – 136 с.

Шевченко, Тарас Григорович. Паньч, нду иксириты сис... = Якби ви знали, паничі... [Текст] : вірші, поеми / Т. Г. Шевченко / пер. грец. мовою та уклад. Л. Кир'якова. – Донецьк : Донбас, 1994. – 99 с.

1995

Кир'яков, Леонтій Нестерович. Калусин = Доброта [Текст] : вибр. твори в двох томах. Т. 1 [мовою греків Приазов'я (румейс.)] / Л. Н. Кир'яков ; авт. вступ. ст. проф. А. О. Білецький. – Донецьк : Донбас, 1995. – 192 с.

1996

Кир'яков, Леонтій Нестерович. Малятам-дошкільнятам = Та баладъича [Текст] : грец. нар. та сучас. співанки, загадки, лічилки, казочки [румейс. мовою] / Л. Н. Кир'яков. – Донецьк : Донбас, 1996. – 104 с.

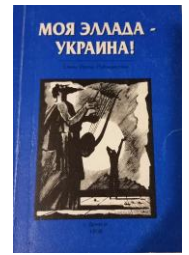
1997

Кир'яков, Леонтій Нестерович. Калусин = Доброта [Текст] : вибр. твори в двох томах. Т. 2 [мовою греків Приазов'я (румейс.)] / Л. Н. Кир'яков. – Донецьк: Донбас, 1997. – 204 с.

Кир'яков, Леонтій. Слово о друге [Текст] : [пам'яті А. Шапурмы] / Л. Кир'яков // Приазовский рабочий. – 1997. – 22 окт.

1998

Леонтий Кирьяков [Текст] // *Моя Эллада – Украина* : стихи, проза, публицистика / Сост. Н. Г. Харакоз, В. И. Киор ; предисл. Д. К. Патричи. – Донецьк, 1998. – С. 24–35.

1999

Кирьяков, Леонтий Нестерович. Русско-румейско-новогреческий словарь [Текст] / Л. Н. Кирьяков, под. ред. В. В. Харабета. – Мариуполь : «Газета «Приазовский рабочий», 1999. – 324 с.

2002

Козмуку пигады = Исаннарларын чохрагы = Народне джерело [Текст] : пісні греків Приазов'я [румейс. та урум. мовами] / Упоряд. Л. Н. Кир'яков. – Донецьк : Донбас, 2002. – 156 с.

2007

Парамитья, пуя пратун мяса ас Приазовски румейс = Казки греків Приазов'я [Текст] [румейс. та укр. мовами] / упоряд. Л. Н. Кир'яков ; пер. А. Д. Андреева. – Донецьк : Донбас, 2007. – 126 с., [8] арк. іл.: іл.

Статті про життя та творчість Л. Н. Кир'якова

Балабанов, К. В. Літературна творчість греків Приазов'я [Текст] : [зокрема, про Л. Кир'якова] // Балабанов, К. В. Національно-культурне та громадське життя греків України в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття / К. В. Балабанов, С. П. Пахоменко. – Маріуполь, 2006. – С. 34–49.

Балджи, Анатолий. Нужны ли литературе разнорабочие? Штрихи к портрету Леонтия Кирьякова [Текст] / А. Балджи // *Эллины Украины*. – 1997. – № 24 (май–июнь). – С. 6.

Бетко, І. П. Кир'яков Леонтий Несторович [Текст] / І. П. Бетко // *Українська Літературна Енциклопедія*. Т. 2. – Київ, 1990. – С. 468.

Билецкий, Андрей. Уникальное издание [Текст] : [о рукопис. кн. «Кобзар» Т. Шевченко в переводе А. Шапурмы и Л. Кирьякова] / А. Билецкий, Т. Чернышова // *Приазовский рабочий*. – 1967. – 12 окт. (№ 208).

Білецький, Андрій. Слово про поета [Текст] : [передмова до зб.] / А. Білецький // *Кир'яков Л. Н. Амфора* / Л. Н. Кир'яков. – Київ, 1988. – С. 5–8.

Вертюжинский, Л. Глубокие корни [Текст] / Л. Вертюжинский // Приазовский рабочий. – 1994. – 7 мая.

Волошко, Євген. Грецька антологія української поезії [Текст] / Є. Волошко // Літературна Україна. – 1966. – 20 груд. (№ 99).

Волошко, Євген. Грецькі поети України [Текст] : [зокрема, про Л. Кир'якова] / Є. Волошко // Радянське літературознавство. – 1965. – № 11. – С. 37–47.

Волошко, Євген. Калімера, Лесю! [Текст] : [до виходу рукопис. зб. творів Л. Українки у перекладах А. Шапурми та ін.] / Є. Волошко // Літературна Україна. – 1971. – 26 лют. (№ 17).

Волошко, Євген. Українські нащадки Гомера [Текст] : [зокрема, про Л. Кир'якова] / Є. Волошко // 3 вічних джерел: Розвідки, статті, есе. – Київ, 1987. – С. 196–212.

Кирьяков Леонтий Несторович [Текст] // Жизнеописание заслуженных греков Украины: информ.-справ. материал. 1778–2008 гг. / ред. и сост. Н. С. Коссе.– Мариуполь, 2009. – С. 209–212.

Кир'яков Леонтій [Текст] // Письменники Радянської України. 1917–1987: бібліогр. довідник / Авт.-упоряд. В. К. Коваль, В. П. Павловська. – Київ, 1988. – С. 271–272.

Кир'яков Леонтій Несторович [Текст] // Письменники Донеччини: довід. / Упоряд. І. О. Білий, С. В. Жуковський. – Донецьк, 2005. – С. 159–165.

Кутна, Ю. Б. Корпус творів румейської літератури та фольклору [Текст] / Ю. Б. Кутна // Вісник Маріупол. держ. ун-ту. Сер. Філологія. – 2014. – Вип. 11. – С. 44–50.

Леонтій Кир'яков [Текст] // Кардьяко лого. Ана дылин лафы. Слово рідне: антол. худож. літ. греків Приазов'я : поезія та проза / Упоряд. В. І. Кіор. – Донецьк, 2005. – С. 47–48.

Леонтій Кир'яков [Текст] // Письменники України: біобібліогр. довід. / Упоряд. В. П. Павловська, Л. Ф. Бубнова, Л. М. Сіренко. – Київ, 2006. – С. 174.

Мазур, Павел. Тарас Шевченко на языке греков Приазовья: из истории чествования украинского гения [Текст] / П. Мазур // День. – 2014. – 19 июня (№ 111). – С. 12.

Микитенко, Юрий. На берегах Отчизны новой (Творчество греческих поэтов Украины) [Текст] : [в т. ч. о Л. Кирьякове] / Ю. Микитенко // Радуга. – 1988. – № 6. – С. 150–155.

Романько, Валерій Іванович. Грецькі письменники Донеччини [Текст] : розробка уроку / В. І. Романько // Література донецького краю: посібник для вчителя. – 2-ге вид., доп. – Слов'янськ : Друкарський двір, 2013. – С.207–215.

Рукописный «Кобзарь» [Текст] // Приазовский рабочий. – 1964. – 10 марта (№ 30).

Сардарян, Каринна Гамлетівна. Леонтій Несторович Кір'яков [Текст] // Сардарян К. Г. Поетична творчість греків донецького Приазов'я в контексті української літератури ХХ століття: монографія / К. Г. Сардарян. – Донецьк : Ноулідж, 2012. – С. 124–136.

Сардарян, Каринна Гамлетівна. Шевченківські мотиви у творчості грецьких літераторів Приазов'я (А. Шапурми, Л. Кір'якова) [Текст] / К. Г. Сардарян // Вісник Маріупол. держ. ун-ту. Сер. Філологія. – 2012. – Вип. 6. – С. 84–90.

Тарас Шевченко в серцях греків України [Текст] // Запорізька правда. – 2017. – 6 берез.

Хаджинова, Олимпиада Кузьминична. Андрій Олександрович Білецький і румеї Надазов'я [Текст] : [зокрема, про Л. Кир'якова] / О. К. Хаджинова // Эллины Украины. – 2019. – № 1 (янв.). – С. 6–7.

Хаджинова, Олимпиада Кузьминична. Кирьяков Леонтий Несторович [Текст] / О. К. Хаджинова // Греческие литераторы – современники Георгия Костоправа. – Мариуполь, 2004. – С. 44–50.

Чернишова, Тетяна. Румейська література [Текст] / Т. Чернишова // Українська радянська енциклопедія. Т. 9. – Київ, 1983. – С. 511.

Хоменко, Борис. Кир'яков Леонтій Несторович [Текст] / Б. Хоменко // Шевченківська енциклопедія : у 6 т. Т. 3 / гол. ред. М. Г. Жулинський. – Київ, 2013. – С. 370.

Яруцкий, Лев Давыдович. Мариупольцы и великий Тарас [Текст] : [в т. ч. о Л. Кирьякове] / Л. Д. Яруцкий // Мариупольская мозаика: док. повести и рассказы краеведа. Т. 2. – Мариуполь, 2002. – С. 11–14.

Яруцкий, Лев Давыдович. Судьба поэта [Текст] : [о Л. Кирьякове] / Л. Д. Яруцкий // Выдающиеся греки-мариупольцы. – Мариуполь, 1991. – С. 39–40.

Електронні ресурси віддаленого доступу

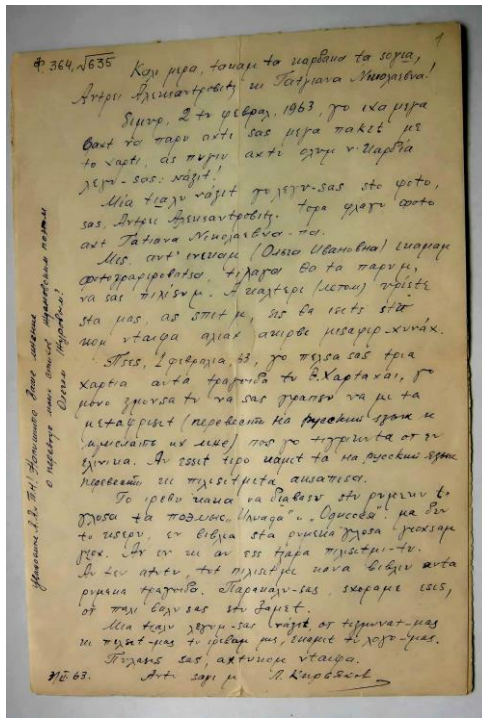
Кір'яков, Леонтій Несторович [Електронний ресурс] : [біографічні відомості, дані про твори] // Вікіпедія [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%96%D1%80%27%D1%8F%D0%BA%D0%BE%D0%B2_%D0%9B%D0%B5%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B9_%D0%9D%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87 (дата звернення 15.04.2024). – Заголовок з екрана.

Кирьяков Леонтий Нестерович [Электронный ресурс] : [биография] // Греки Украины. Вчера. Сегодня. Завтра [сайт]. – Электронные текстовые данные, фот. – Мариуполь. – Режим доступа: <https://web.archive.org/web/20160404233403/http://greeks.ua/ru/default/index/persons?id=62&persons=lkiryakov> (дата обращения 15.04.2024). – Загл. с экрана.

Патріча, Д. К. Кир'яков Леонтій Несторович [Електронний ресурс] / Д. К. Патріча // Енциклопедія Сучасної України [сайт] – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2013. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-6519> (дата звернення 15.04.2024). – Заголовок з екрана.

Стихотворение Леонтия Кирьякова [Электронный ресурс] // Фейсбук. Олимпиада Хаджинова [сайт]. – Электронные видеоданные (1 файл: 01:01 мин.). – Мариуполь, 2019. – 2 мая. – Режим доступа: <https://www.facebook.com/100005866590602/videos/1108314766040733> (дата обращения 15.04.2024). – Загл. с экрана.

У Сартані вшанували пам'ять видатного земляка – румейського поета Леонтія Кир'якова (ФОТОРЕПОРТАЖ) [Електронний ресурс] // Маріупольська міська рада [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Маріуполь, 2019. – 07 трав. – Режим доступу: <https://mariupolrada.gov.ua/news/5cd19f6ccaf23> (дата звернення 15.04.2024). – Заголовок з екрана.

Лист Л. Кир'якова професору А. Білецькому, 1963 р.

А. Шапурма, Л. Кир'яков, М. Бажан в кулуарах з'їзду письменників України

Листівка з віршем Л. Кир'якова, 2017 (худож. Анастасія Пономарьова)

Інформаційне видання

«Співець степової Еллади» (до 105-річчя Леонтія Кир'якова)

Інформаційно-бібліографічне есе

Укладач **Корабльова** Наталія Володимирівна

Оформлення Н. І. Ганжела

Редагування Н. І. Ганжела

Відповідальний за випуск Ю. С. Василенко

Координати Донецької обласної бібліотеки для дітей

ДОНЕЦЬКА
ОБЛАСНА
БІБЛІОТЕКА
ДЛЯ ДІТЕЙ